

Роман Шай

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут права, психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та філософії права,
конституційного та міжнародного права,
roman.y.shai@lpnu.ua

ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

<http://doi.org/10.23939/law2021.31.124>

© Шай Р., 2021

Розглянуто проблемні питання взаємовпливу процесів глобалізації на розвиток світової злочинності. Глобалізація як світова тенденція новітнього часу впливає на розвиток національного й міжнародного права як позитивно, так і негативно. Одним із найсерйозніших негативних наслідків глобалізації є зростання злочинності у світі, а також виникнення нових, небезпечніших форм злочинності, яка не обмежується національними кордонами й стає транснаціональною. Глобалізація впливає на цей процес не прямо, а опосередковано, через економічні, політичні й інші чинники зростання злочинності. Визнання міжнародної та національної злочинності як однієї із загроз стабільності світового життя передбачає розроблення й регламентацію державами в національному праві єдиних принципів правової політики, а також об'єднання зусиль зі створення юридичних інструментів, що сприяють уніфікації міжнародного й національних механізмів протидії злочинності.

У наш час світова спільнота зіткнулась із серйозною проблемою розвитку міжнародної, зокрема транснаціональної, злочинності. Це безпрецедентне за історичними мірками зростання терористичної загрози; загострення політичних, релігійних і міжетнічних конфліктів, під час яких відбуваються масові й грубі порушення прав людини; інтернаціоналізація організованої злочинності у сфері поширення наркотиків, торгівлі людьми, контрабанди зброєю, яка супроводжується корупцією й легалізацією злочинних доходів тощо.

Процес інтенсивної криміналізації суспільних відносин у глобалізованому світі й його різних регіонах і країнах – одна із ознак нашого часу. Дослідження світових і регіональних тенденцій та закономірностей сучасної злочинності та її зумовленість глобалізаційними процесами у світі особливо актуальні.

Ключові слова: глобалізація; злочинність; міжнародне право; права і свободи людини та громадянина.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство гостро відчуває вплив злочинності на стан безпеки людини, суспільства, держави. Зумовлена економічними, ідеологічними, соціально-політичними, морально-психологічними, організаційно-управлінськими, культурологічними та іншими чинниками, злочинність впливає на спрямованість соціального розвитку й трансформацію суспільних відносин. Загострюється проблема безпекового існування людства як феномену співіснування різноманітних осіб.

Мета статті – дослідити причини та наслідки впливу невідворотних глобалізаційних процесів на зміну як національної, так і міжнародної злочинності.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичною й методологічною основою дослідження суспільних передумов його виникнення стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема М. Баймуратова, М. Бассіоуні, П. Біленчука, І. Блищенко, В. Лунеева та інших.

Виклад основного матеріалу. XXI ст. увійде в історію як час розвитку глобальних взаємозв'язків і взаємозалежностей між усіма учасниками культурно-історичного процесу як епоха глобалізації та прав людини.

Процеси глобалізації вносять корективи в еволюцію гуманітарної теорії та практики. Хоча глобалізація і відкриває широкі можливості для розвитку, її благами користуються доволі нерівномірно, як нерівномірно розподіляються і її витрати, що суттєво позначається на реалізації та захисті прав людини [1].

Повноцінне й ефективне дотримання прав людини міжнародним співтовариством визнає метою, засобом і критерієм глобалізації. Проте доводиться констатувати, що реалії глобалізованого світу далекі від гуманітарних стандартів.

Глобалізація супроводжується активізацією традиційних і появою нових ризиків для прав людини, одне з провідних місць серед яких займає небезпека криміналізації суспільних відносин на всіх рівнях – від міжперсонального до міждержавного. Особливістю глобалізованого суспільства стає не тільки напружене зростання обсягів традиційної злочинності (за даними ООН, злочинність у світі в середньому збільшується на 5 % за рік, а приріст населення 1–1,2 %) [2, с. 17], а й розвиток нових, ще не сповна усвідомлених людством форм злочинної діяльності, які інтенсивно заповнюють практично всі неконтрольовані або слабоконтрольовані правом соціальні ніші.

На рівні ООН у доповіді “Глобалізація злочинності: оцінка загрози міжнародної організованої злочинності” [3] проголошено, що глобалізація – фактор, який визначає розвиток злочинності.

У доповіді йдеться про те, що злочинні групи щорічно заробляють мільярди доларів на торгівлі наркотиками, зброєю, людьми, сировиною, контрафактною продукцією, а також на морському піратстві й кіберзлочинності, однак ця загроза стосується не лише економіки. Доходи від злочинної діяльності й загрози застосування сили дають злочинцям змогу чинити вплив на вибори, політиків і військових, а найбільші економіки – це широкі ринки збуту незаконних товарів. У доповіді констатовано, що на сьогодні злочинний ринок покриває всю планету, заборонені товари виробляють на одному континенті, перевозять на другий, а продають на третьому і, отже, сучасна злочинність, услід за загальними тенденціями глобалізації, також набуває глобальних, транснаціональних рис.

Підхід до злочинності з позицій прав людини потребує переосмислення не тільки традиційних оцінок рівня її суспільної небезпеки, схем детермінації, принципів і змісту профілактики, адекватності кримінального законодавства, а й загалом – ролі, значення та можливостей держави в справі контролю над злочинністю. Він зумовлює необхідність застосування лекала “людського виміру” як до самої злочинності та пов'язаних із нею загроз, так і до антикримінальної діяльності суб'єктів соціального контролю.

Очевидно, що кримінальні загрози уже не можна розглядати поза контекстом глобалізаційних і гуманітарних процесів. Однак вітчизняна кримінологія, як видається, насилу виходить за межі усталених схем і тематики досліджень. Увага фахівців, як правило, замикається на вивченні приватних кримінологічних проблем, роботи багато в чому кримінографічні, питання кримінологічного аналізу глобалізації та прав людини ігноруються.

Аналіз цих та деяких інших проблем взаємозв'язку злочинності, прав людини і глобалізації, а також рекомендації, спрямовані на розширення гарантій прав людини і мінімізацію кримінальних загроз у сучасному світі, які можна сформулювати, виконавши його, є актуальною потребою суспільства. На її задоволення повинні бути спрямовані зусилля представників різних соціальних і гума-

нітарних наук, насамперед науки кримінологічної, яка має цілком у своєму розпорядженні необхідний методологічний базис і методичний інструментарій для ведення відповідних досліджень.

До сьогодні практично єдиною роботою, в якій виконано комплексний аналіз цих питань, є монографія В. В. Лунеева “Епоха глобалізації і злочинність” [4], в якій автор досліджує криміногенні наслідки глобалізації, стан злочинності в сучасному світі, її вплив на права людини, а також деякі міжнародні кримінально-правові проблеми глобалізації.

В інших нечисленних творах досліджено лише окремі аспекти порушеної теми. Проблеми взаємозв'язку глобалізації та злочинності розглянуто в колективних монографіях; питання співвідношення злочинності і прав людини вивчають у серії своїх публікацій М. М. Бабаєв і С. Я. Лебедев [5].

Вивчаючи проблеми взаємозв'язку глобалізації та злочинності, вчені зважають на те, що в сучасних умовах, під впливом умов, створених глобалізацією, відбувається зміна структури злочинності, переоцінка її суспільної небезпеки, і як зазначає К. М. Рахманова, вплив глобалізації на злочинність полягає в її трансформації на національному рівні, в її намаганнях активно використовувати наслідки та переваги глобалізації у злочинній діяльності, долучитися до процесів “транснаціоналізації” [6].

Зазначені роботи є вагомим внеском у наукове розроблення проблем боротьби зі злочинністю в умовах глобалізації. Їх поява у вітчизняній кримінологічній науці – багато в чому знакова подія, проте їх можна розглядати лише як початок дослідження великої та складної теми. З урахуванням специфіки сучасного стану глобалізаційних і гуманітарних процесів, а також особливостей участі в них України, необхідне, зокрема, розгорнуте вивчення таких питань, як вид і напрями впливу глобалізації на злочинність; проблеми взаємодії злочинності та прав людини; механізм взаємозв'язку злочинності та гуманітарної практики; вплив глобалізаційних процесів на різні види злочинності; перспективи розвитку злочинності у разі збереження темпів і змісту глобалізаційних процесів; особливості детермінації злочинності в умовах глобалізації; роль держави в регулюванні кримінально-правових і попереджувальних відносин; дотримання прав людини в процесі правоохоронної діяльності та деякі інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобализация и ее воздействие на осуществление в полном объеме всех прав человека. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей ООН [по докладу Третьего комитета (A/55/602/Add.2)]. URL: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/565/53/PDF/N0056553>.
2. Лунеев В. В. (1999). Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции. Мировой криминологический анализ. Москва. С. 17.
3. The Globalization of Crime. A Transnational Organized Crime Threat Assessment. URL: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf.
4. Лунеев В. В. (2007). Эпоха глобализации и преступност. Москва: Норма. 272 с.
5. Бабаев М. М. (2006). Обеспечение криминологической безопасности – угроза правам человека? В кн.: Уголовная политика и проблемы противодействия современной преступности: сб. науч. трудов / под ред. Н. А. Лопашенко. Саратов.
6. Рахманова Е. Н. (2010). Защита прав человека от преступности в условиях глобализации: дис. ... д-ра юрид. наук. Санкт-Петербург. 379 с.

REFERENCES

1. *Hlobalyzatsyia y ee vozdeistvyie na osushchestvlenye v polnom ob'eme vsekh prav cheloveka*. Rezoliutsyia, pryniataia Heneralnoi Assambleei OON [po dokladu Treteho komyteta (A/55/602/Add.2)]. URL: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/565/53/PDF/N0056553>.
2. Luneev V. V. (1999). *Prestupnost XX veka. Myrovye, rehyonalnye y rossyiskye tendentsyy. Myrovoi krymynolohycheskyi analiz*. Moskva, p. 17.
3. *The Globalization of Crime. A Transnational Organized Crime Threat Assessment*. URL: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf

4. Luneev V. V. (2007). *Эпоха глобализации и преступность*. Moskva: Norma, 272 p.
5. Babaev M. M. (2006). *Обеспечение криминологической безопасности – угроза правам человека? V kn.: Uholovnaia polityka y problemy protyvodeistviya sovremennoi prestupnosti: sb. nauch. tr. pod red. N. A. Lopashenko. Saratov.*
6. Rakhmanova E. N. (2010). *Zashchita prav cheloveka ot prestupnosti v usloviakh globalizatsyy: dyss. ... d-ra yuryd. nauk. SPb., 379 p.*

Дата надходження: 26.07.2021р.

Roman Shai

Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Associate Professor of Theory and Philosophy of Law,
constitutional and international law,
Ph. D., Assoc. Prof.

CRIME AND GLOBALIZATION: CAUSES AND CONSEQUENCES

The article considers the problematic issues of the interaction of globalization processes on the development of world crime. Globalization as a modern global trend has both positive and negative effects on the development of national and international law. One of the most serious negative consequences of globalization is the growth of crime in the world, as well as the emergence of new, more dangerous forms of crime, which is not limited to national borders and becomes transnational in nature. The impact of globalization on this process is not direct, but indirect, through economic, political and other factors of crime growth. Recognition of international and national crime as one of the threats to the stability of world life involves the development and regulation by states in national law of common principles of legal policy, as well as joint efforts to create legal instruments to unify international and national mechanisms to combat crime.

In our time, the world community is faced with a serious problem of international, and in particular transnational, crime. This is an unprecedented increase in the terrorist threat by historical standards; aggravation of political, religious and interethnic conflicts, during which there are mass and gross violations of human rights; internationalization of organized crime in the field of drug distribution, human trafficking, arms smuggling, which is accompanied by corruption and legalization of criminal proceeds, etc.

The process of intensive criminalization of public relations in the globalized world and its various regions and countries is one of the signs of our time. Studies of global and regional trends and patterns of modern crime and its conditionality by globalization processes in the world are of particular relevance.

Key words: globalization; crime; international law; human and civil rights and freedoms.